

Röportaj

PROF. DR. İLHAN TEKELİ ile RÖPORTAJ

Sibel YALI*

orcid: 0000-0002-1435-3726

Sibel YALI: Sevgili Hocam, uzun zamandır sizinle bir röportaj yapabilmeyi umuyordum. Öncelikle vakit ayırdığınız için teşekkür etmek isterim. Çoğumuz sizi şehir/bölge plancısı ve sosyolog olarak tanıyor halbuki sizin akademik tarihçilik ve tarih yazımı alanlarında da çalışmalarınız bulunuyor. Hatta Tarih Vakfı kurucuları arasında yer alıyorsunuz. Mühendislik bilimi ile başlayan akademik yolculuğunuz şehir ve bölge planlama ve teorisi ile makro coğrafya, göç ve politik davranış gibi alanlara yayılarak nasıl evirildi? Bizi kariyer yolculuğunuz hakkında bilgilendirebilir misiniz?

* İstanbul Üniversitesi, e-posta: ataman_si@yahoo.com

Prof. İlhan TEKELİ: Ben İzmir doğumluyum, İlk ve orta eğitimim İzmir’de gerçekleşti. 1955 yılında o yılların efsaneleşmiş Atatürk lisesinden mezun olduktan sonra, İTÜ İnşaat Fakültesine girdim. O yıllarda sadece iki okul İTÜ ve Siyasal Bilgiler Fakültesi giriş imtihanı yapıyordu. İzmir Atatürk Lisesi mezunlarının büyük kısmı da bu iki okula giriyordu. Fen kolu mezunu olarak ben de İTÜ’ye girdim. 27 Mayıs 1960 askeri müdahalesi olduğunda ben son sınıf öğrencisiydim. O yıl mezun oldum. Atatürk Lisesinde çok daha renkli, öğrencilerin değişik alanlardaki ilgilerini cesaretlendiren bir eğitim görmüştüm. Oysa İTÜ mühendislik eğitimi bana oldukça kuru gelmişti. O yıllarda Türkiye’de mühendis talebi çok yüksek, mühendis sayısı azdı. Yeni mezunları almak için tüm kurumlar yarışlıyordu. Ben de doğrudan hayata atılmadan önce askerlik görevimi yaparak, hayata atıldıktan sonra kariyerimin kesintiye uğramamasını istediğimden o yıl sonunda askere gittim.

Polatlı topçu okulunda okuduktan sonra şanslı bir kura çekerek Ankara’da Milli Savunma Bakanlığı İnşaat Emlak’ta inşaat mühendisi olarak çalışmaya başlamıştım. Asker arkadaşım Şadi Cindoruk bana o yıllarda TBMM’nin bahçesindeki barakalarda eğitim yapmakta olan ODTÜ’de şehir ve bölge planlama bölümünde eğitimin başladığını, benim de başvurabileceğimi söyledi ve beni bölümün barakasına götürdü. Henüz iki öğrenci başvurmuştu, beni de kabul ettiler. Kabul edildiğimi bizim albaya bildirmişler, albay beni çağırıyor böyle bir şeyin olamayacağını sertçe bildirdi. O günlerde İnşaat Emlak’ın başında bulunan Sabri Özel Paşanın İzmir’e teftişe gitmesi gerekmiş, beni mühendis olarak yanına verdiler. Paşayla aynı arabada seyahat ettik. Üç dört gün süreli Türkiye’nin nasıl kurtulabileceğini konuştuk. Paşa beni çok sevdi ve yakınlık gösterdi. Teftişin sonunda benim Şehir ve Bölge Planlama okumama izin çıktı. Ben de yedek subaylığımı yaparken şehir ve bölge planlama eğitimine devam ettim. Askerliğimi tamamladıktan kısa bir süre sonra ben de yeni mesleğimin diplomasını aldım. Benim önümde bir kapı açılmıştı, ben de bu kapıdan yeni bir mesleğe geçmiştim.

Yeni kapıların açılması sürdü. Askerlik görevini tamamladığımda, daha öğrenciliğim sürerken İmar ve İskan Bakanlığı Bölge Planlama Dairesi bana Zonguldak Bölge Planlama çalışmasının başına geçerek bu projeyi yönetmeyi önerdi. Ben genç bir ekiple bu projenin başına geçip tamamladım. O yıllarda proje başında bulunanlar OECD finansmanı ile bilgi ve görgüsünü artırmak için yurt dışına gönderiliyordu. Beni de gönderdiler. MIT ve Pennsylvania üniversitelerinde okuyarak Bölge Bilimi alanında bir

yüksek lisans derecesi daha aldım. ABD’de Washington’da, Tennessee Valley’de, Portorico ve Venezuela’daki planlama çalışmaları konusunda çok verimli bir inceleme gezisinde bulundum. 1966 yılında Türkiye’ye döndüğümde kendimi şehir ve bölge planlama alanında iyice donatılmış olarak görüyordum.

Türkiye’ye döndüğümde önümde bir başka kapı açıldı. ODTÜ Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, şehir planlama yüksek lisans programı yanısıra bölge planlama yüksek lisans programını açmaya karar vermişti. Hazırlıklar yapılıyordu. Ben ABD’den bu konuda bir diplomayla dönüyordum ve bir bölge planı yapmış bulunuyordum. Bu bölümde ders vermeye davet edildim. 1967 yılından itibaren yarı zamanlı olarak ders vermeye başladım. ABD’ye gitmem dolayısıyla İmar ve İskan Bakanlığına mecburi hizmetim bulunuyordu. Tam zamanlı olarak üniversiteye geçemiyordum. Doktora çalışmamı kısa sürede bitirmem halinde, mecburi hizmetimin devralınacağını ve bölümün kurulmasından sorumlu olacağımı bildirdiler. Böylece bana akademisyen olma yolu açılmış oldu. Ben de İTÜ’de “Sosyal Sistemler, Sosyal Değişme ve Yerleşme Yapıları” konusundaki tezimi 1969 yılında tamamladım. Bu tez benim sosyal bilimler formasyonumun gelişmesine çok yardımcı oldu. Sistem kuramını kullanabilme performansım çok gelişti. Erdal İnönü’nün rektörlüğü sırasında da ODTÜ ile tam zamanlı öğretim üyesi sözleşmesi imzaladım. Böylece benim plancı bürokrat konumundan akademisyenlik konumuna geçişim tamamlanmış oldu.

1960’lı yılların ikinci yarısından sonra Türkiye’nin sol yazına açılması dolayısıyla ben de sol yazını öğrenmeye başladım, soldaki siyasi gelişmelerle ilgilenmeye başladım. Bütün bunların dışında şehir planlama eğitimim sırasında bize kent sosyolojisini öğreten Mübeccel Kıray’la dostluğumuz gelişti. Her Cuma günü Mübeccel Kıray’ın bir açık salon gibi çalışan evine gitmeye başladım. Güncel siyasal ve sanat olaylarının değerlendirildiği bu yemekli geceler bir “rahle-i tedris” gibi çalıştı. Benim topluma ve içinde gelişen yaşama eleştirel olarak bakabilme kapasitemi geliştirdi. Benim sosyal bilim formasyonumun gelişmesi bakımından bir başka önemli şans Nusret Hızır’ın Dil, Tarih ve Coğrafya Fakültesinden emekli olmasından sonra önce Şehir ve Bölge Planlaması bölümünde ders vermesiyle başladı, bu dersler bölümler arası çekemezlik dolayısıyla sürdürülemez hale gelince, Nusret Hızır Salı geceleri Ayşe Abla okulunun sınıflarında bize, bilimsel felsefe, sembolik mantık ve felsefe tarihi dersleri verdi. Bu on yılı aşkın bir süre sürdü. Bu ikinci “rahle-i tedariste” epistemoloji ve felsefi formasyonu elde etmiş oldum.

Üniversite’de tam zamanlı öğretim üyesi olduktan sonra akademik faaliyetlerim birden artmaya başladı. 1972 yılında uluslararası bir yarışmayı kazanarak iki dostumla birlikte Ford Vakfından göç konusunda bir araştırma fonu kazandık. Yine aynı yıl ABD’de gelişmiş bulunan bölge bilimi alanının Avrupa’ya aktarılmasını sağlayacak Karlsruhe Üniversite’sinde yapılan toplantılar içinde aktif olarak yer aldım. 1973 yılında “Mekan Organizasyonuna Makro Yaklaşım” başlıklı çalışmamı doçentlik tezi olarak verdim. Bu temelde bir coğrafya çalışmasıydı. Böyle aktif bir akademik faaliyet içine girdiğim bu dönemde ilk tarihyazısını 1970 yılında yazdım. “Evolution of Spatial Organization in the Ottoman Empire and Turkish Republic” başlıklı yazının yazıldığı o yıllarda mekan organizasyonlarını açıklamakta tarihten yararlanılmıyor ve daha çok neoklasik iktisadın getirdiği açıklamalarla yetiniliyordu. Bu yazı yankı yarattı. Friedman ve Alonso bu yazıyı alanın temel okuma kitabına (reader) aldılar. Bu yazı dolayısıyla 1975 yılı bahar döneminde UCLA’de ders vermeye çağrıldım. ODTÜ’ye döndüğümde Tarık Somer rektörlük yapıyordu. 25 arkadaşımınla birlikte benim de sözleşmem feshedildi. Üniversite dışında kaldım.

Üniversite dışında kalmam bana yeni kapılar açtı. Vedat Dalokay’ın Ankara, Erol Kösenin İzmit Belediyesinde danışmanlık yapmaya başladım. Bu beni yerel yönetim alanına soktu. O dönemden sonra yerel yönetim programları, yerel yönetim tarihleri kalıcı bir ilgi alanım haline geldi. Üniversitenin kararını Anayasa mahkemesinden bozarak 1978 yılında üniversiteye döndükten sonrada belediyeçilik konusundaki çalışmalarım sürdü, hala daha sürüyor. Bu çalışmalar sırasında geliştirilen “ Toplumcu Belediyeçilik” anlayışı ve “İzmir Modeli” sık sık atıf alan çalışmalar oldu.

İlk tarih yazım şehir ve bölge planlama konusunda olmuştu. Ama benim tarih alanındaki çalışmalarımın çoğu Selim İlkin’le birlikte yazdıklarım oldu. ODTÜ’den arkadaşım olan Selim İlkin’le çok sayıda araştırmayı büyük bir uyum içinde yapmayı başardık. Bu Türkiye’de çok rastlanan bir durum olmadığı için de sık sık bunu nasıl başarıyorsunuz diye de sorgulandık. İlk çalışmalarımız Cumhuriyetin erken dönem iktisat ve planlama tarihleri üzerinde oldu. İlk yayınlanan kitabımız “Savaş Sonrası Ortamında 1947 Türkiye İktisadi Kalkınma Planı”, 1974 yılında yayınlandı. Bunu 1977 yılında yayınlanan “1929 Dünya Buhranında Türkiye’nin İktisadi Politika Arayışları” izledi. Arkasından başkaları geldi.

Benim tarihle ilişkimi daha da güçlendiren bir başka gelişme 1991 yılında Türkiye Ekonomik ve Sosyal Tarih Vakfının kurulması oldu. 12 Eylül 1980 sonrasında Türkiye dışında yaşamak durumunda kalan Orhan Silier Hollanda'daki Sosyal Tarih Arşivinde çalışmıştı. Türkiye'ye dönünce, öncülük etti, Tarih Vakfı kuruldu. Ben de vakfın girişimci heyeti içinde bulunuyordum, kurulduğunda vakfın başkanı Tarık Zafer Tunaya olacaktı. Ama vakfın kuruluş işlemleri sürerken hoca vefat edince, Vakfın başkanlığını yapmak bana kaldı. On yıldan fazla süre başkanlık işlevini yerine getirdim. Orhan Silier'in çok içten ve adanmış genel sekreterliği çok önemli gelişmelerin gerçekleşmesini sağladı. 27 yıl geçtikten sonra geriye dönüp baktığımda Türkiye'nin tarih yazıcılığına çok önemli katkılar yaptığımı görüyorum. Tarih Vakfı'nda aldığım bu görev beni yeni araştırma alanlarına yöneltti, tarih eğitimi ve tarih yazıcılığı alanlarında yazmaya başladım. Bunlar zaman içinde birikerek kitap haline geldiler. Tarih Vakfı kurulduğunda Türkiye'de başka demokratik sivil toplum kurumları gelişmeye başlamıştı. Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği, Tema Vakfı, Doğal Hayatı Koruma Vakfı vb. gibi. Bu Türkiye için yeni bir olguydu. Türkiye'de Sivil Toplum Kuruluşları bir kamusal özne olmak iddiası taşıyarak ortaya çıkmıştı. Ben de bu olguyu kuramsallaştırmaya ve ona dayanarak bir STK etiği oluşturmaya dönük yazılar yazmaya başladım.

Benim kariyer oluşturma öykümü biraz ayrıntılı olarak anlatmaya başlayınca konuşma uzadı. Uzatmamın temel nedeni Türkiye'de bir kariyer oluşturma nasıl sürprizlerle dolu olabileceğini göstermekti. Sanıyorum ki bunu gerçekleştirdim. Anlatımı birkaç cümleyle sonuçlandırmak istiyorum. Bu yıllardan sonra ODTÜ'de derslerimi vermeye devam ettim. Değişik alanlarda kitap yayınlamam sürdü. 1995 yılında Türkiye Bilimler akademisine üye seçildim. 2004 yılında ODTÜ'de yaş haddinden emekli oldum. Aynı yıl Ahmet Necdet Sezer tarafından YÖK genel kurulu üyeliğine atandım. Burada iken Türkiye Yükseköğretim Kurumu için uzun erimli bir stratejinin hazırlanmasına eğilerek raportörlüğünü yaptım. 2008 yılında sürem dolduğunda bu strateji üniversitelerde tartışılarak yayınlanmış bulunuyordu. Bu yıl Tarih Vakfı yazılarımı Toplu Eserler başlığı altında toplayarak 26 ciltlik bir çalışma olarak yayınladı. Derslerimi vermekten kopmadım. ODTÜ'de birinci dönemde yeni planlama düşüncesi, ikinci dönemde sosyo-mekansal süreçler hakkındaki doktora derslerimi sürdürüyorum.

YALI: Hocam, anlattığınız süreci okuyan genç arkadaşlarımızın sürprizlerle dolu bir ülkede kendi kariyer yolculuklarında sizden ilham alacaklarını ümid

ediyorum. İlerleyen yıllarda çalışmalarınızı kentleşme ve kentsel politika, ekonomi politikası, kent ve toplum tarihi ile özelde Türkiye ekonomi tarihi ve Türkiye'deki yerel yönetimlerin teorisi ve tarihi gibi konulara yoğunlaştırıyorsunuz. Bu odaklanmanın temel nedenlerini öğrenebilir miyiz?

TEKELİ: Benim çok yaygın bir ilgi alanım var. Bu saydığınız alanların hemen hepsinde yayınlanmış kitaplarım ve yazılarım bulunuyor. Bu çeşitlilik içinde bazı alanlarda tarih odaklanmaları bulunuyor. Önce bu kadar yaygın alanda neden çalışma yaptığımı açıklayayım. Gerçekte, bu açıklama neden benim tarih çalışmalarım belli alanlarda yoğunlaşmış olmasına da bir açıklama getirmiş olacak. Bu alanlardaki çalışmaların hepsini tabii ki merak ederek yaptım. Başkalarından aldığım yardımlar oldukça sınırlı kalmıştır. Bunların her birinin hamuruna ellerim bulaşmıştır. Bu konuların ele alınmasının nedeni Türkiye'nin karşılaştığı sorunlardır. Bu araştırmaları bir plancı olarak bu sorunların çözülmesi gerekli/yararlı gördüğüm için yaptım. Ben çok disiplinli bir planlama alanından geldiğim için çok değişik disiplinleri kapsayan alanlara yayılmam kolay oldu. Çok değişik alanlarda çalışmayı gerçekleştirdikten sonra bu tür çok değişik alanlarda çalışma yapabilme kapasitem gelişti. Bir anlamda çok disiplinli hale geldim.

Yabancı ülkelere gelenler sizin alanınız nedir diye sorduklarında, yanıtlamakta zorlanıyorum. Hepsini saymam kuşku yaratıyor. Soru soranların ilgisini çekeceğini sandığım birkaç alanı sayıyorum. Ya da genel olarak sosyal bilimlerle ilgileniyorum diye geçiştiriyorum.

YALI: *Disiplinlerarasılık ve birlikte üretim anlayışı pek çok ülkede kültürel bir sorun olarak karşımıza çıkıyor maalesef. Siz bu soruna bir çözüm bularak üstesinden gelebilmişsiniz. Yeni jenerasyonun bundan feyz alabilmesini umuyorum. Tarih özeline dönecek olursak disiplinle bağınızı bu kapsamda kurup geliştirdiğinizi söyleyebilir miyiz?*

TEKELİ: Benim Selim İlkin arkadaşım ile yaptığım tarih çalışmaları dört grup içinde toplanabilir. Ben ve Selim İlkin 1960 sonrasında çok sayıda sosyal bilimcinin tarihyazıcılığına girdiği dönemde ilk tarih kitaplarımızı yayınlamaya başladık, bu kitaplar Türkiye'nin erken iktisat ve iktisadi planlama tarihi üzerinde yoğunlaştı. İttihad Terakkiyi ve Kurtuluş Savaşında yerel direnişlerin mantığını ve mekanizmalarını tanımaya yöneldi.

Türkiye'nin AB ile ilişkilerini geliştirme çalışmalarının yoğunlaştığı yıllarda AB-Türkiye ilişkileri tarihine yöneldik. Belli bir süre sonra, siyasal kamu alanında Türkiye'nin İkinci Dünya Savaşındaki performansı konusundaki hakikat ötesi söylemlerin çok yaygın hale gelmesini içimize sindiremediğimiz için İkinci Dünya Savaşı tarihini yazdık. Ben bir şehir plancısı ve yerel yönetim danışmanı olduğum için kendi başıma yazdığım tarih yazıları ve kitapları yerleşme ve yerel yönetim tarihi üzerinde yoğunlaştı.

YALI: *Hakikat ötesi meselesine referans verdiniz. Bu çerçevede konuşmalarınızda "akademide epistemolojik komünite" meselesine de dikkat çekiyorsunuz. Nedir bu meselenin özü? Bu konudaki hassasiyetinizin nedenlerini öğrenmek ve duyurmak isteriz.*

TEKELİ: Bu kanımca çok önemli bir konu. Bizim akademik terfi sistemlerimiz, akademisyenleri tek bir birey olarak gerçekleştirmiş olduğu performans üzerinden değerlendirmektedir. Bu yanıltıcı bir kanı yaratmakta, akademisyenlerin kendi içine kapanık olarak, çevresiyle çok ilişki kurmadan tek başına çalışarak, terfi için gerekli puanları toplayarak terfi etmeye çalışmaya yöneltmektedir. Türkiye'de bu çok yaygındır. Kanımca, günümüzde bu tutum Türkiye'deki üniversitelerin en önemli sorunu haline gelmiştir. Bölümler içindeki öğretim üyeleri birbirinin ne yaptığını bile bilmez halde gelmişlerdir. Üniversitelerde önemli bir çözülme bulunmaktadır.

Oysa 19 yüzyılın ilk yarısının von Humbolt üniversitesinden beri, akademik üretim bireysel olmaktan kurtarılarak sosyalleştirildiğinde bilime katkısının ve verimliliğinin arttığı bilinmektedir. Akademik yaşamın doyurucu hale gelebilmesi iddia taşıyabilmesiyle olanaklıdır. Günümüzde bir akademisyenin hem bu iddiayı formüle edebilmesi, hem iddiasını gerçekleştirebilmesi hem de dünya akademik komünitelerince kabul edilmesini sağlaması için akademik dünyanın küçük bir nişinde "bir epistemolojik komünite" içinde yer alması gerekmektedir. Günümüzün epistemolojik komüniteleri tabii ki yalnız Türkiye içine kapalı olmamalı dış dünyadan akademisyenlere ya da ilgililere açık olmalıdır.

Eğer yetkili bir pozisyonda olsaydım Türkiye'deki akademik terfi sistemlerinin bu bakımdan gözden geçirilmesini sağlamaya çalışırdım. Böyle bir değişikliğin Türkiye'deki üniversitelerin "affective" kapasitesini yükseltebileceğini düşünüyorum.

YALI: İnternet üzerinden isminizi arattığımda ilk 30 saniyede yaklaşık 400 bin sonuçla karşılaşyoruz. Açıkçası, farklı dillerde yüzden fazla kitabı, altı yüzden fazla makalesi ve konferans tebliği bulunan, sosyal bilimler alanında birçok ödül sahibi bir akademisyen için bu veriyi oldukça düşük bulduğumuzu belirtmeliyiz. Özellikle "tarih alanı" için sormak isterim. Disiplinlerarası çalışan ve üreten bir akademisyen olarak göz önünde olmamak bir tercih mi?

TEKELİ: Sorunuz hak ettiğinden daha az ilgi görmek gibi bir yargıyı içeriyor. Normal olan sayının daha yüksek olması gerektiği konusunda referans olacak bir bilgiye sahip değilim. Ama Türkiye’de entelektüeller arasında hak ettiğinden daha az ilgi gördüğü konusunda oldukça yaygın eğilim bulunmaktadır. Ben bu durumdan rahatsızım. Böyle bir duruma düşmek istemem. Ben genel olarak Türkiye’de gördüğüm ilgiden memnunum. Galiba insanlar belli bir yaşı geçmesine rağmen hala aktiflerse ve bir şeyler üretiyorlarsa bir ilgi yoğunlaşması oluyor. Benim bu konuda ilginç bir ölçütüm var. Yaşlanmanıza rağmen belli konularda insanlar size başvuruyorlarsa yaptıkları işlere sizi katmak istiyorlarsa, hala işe yarıyorsunuz demektir. Bu durum beni mutlu ediyor.

Bir kişinin toplumca benimsenmesi ve ona atıf yapılmasının iki değişkene bağlı olduğunu düşünüyorum. Bunlardan biri ürettiğinin değeri ve miktarı iken ikincisi bunun kamu alanına yayılması ve duyulması için özel bir çaba gösterilmesidir. Ben hem benden olan talepleri karşılamak, hem de merakımı tatmin etmek için çok sayıda üretim yapıyorum. Çalışma ve yaşam biçimim oldukça büyük bir zamanı bu üretime ayırmama olanak veriyor. Ama bu ürünlerin duyulması konusunda sistematik bir çaba göstermiyorum. Üretenim yayma konusunda da tamamen duyarsız kalmasının bir sorumsuzluk olduğunun bilincindeyim. Örneğin son iki üç yıldır şimdiye kadar yazdığım kitapları ve yazıları academia.edu sitesine girdim. Başvuru almak bakımından en üst yüzde 0,1 diliminde bulunuyorum. Bunu öğrencilere karşı duyduğum sorumluluk dolayısıyla yaptım. Zamanım ve sağlığım el verdiğiince yapılan yazı, konuşma ve mülakat taleplerini karşılamaya çalışıyorum. Ama birçok şeyi de yapamıyorum. Yazıları yayınlamak için impakt faktörü yüksek yayın organlarını seçerek orada yayınlamaya çalışmıyorum. Ben yaptığım çalışmayı yayınlamak için bir yer seçmiyorum. Yaptığım çalışmayı talep edenler ya da, hocam bir kitabınızı verin yayınlayayım diyenler yayınlıyor. Ama yine de yazdığım hiçbir yazının yayınlanmadan kalmasına gönlüm razı olmuyor. Eninde sonunda hepsi yayınlanmış oluyor.

Yaşam biçimim ve toplumsal çevrem bu kadar ve daha çok iç piyasadan kaynaklı bir ilgi yaratıyor. Bu kadarı da bana yetiyor. Bun artırmak için bir çaba göstermeyi içim çekmiyor.

YALI: *Bilgi çağında yaşıyor olmamıza rağmen hakikat-sonrası üretimle mücadele ediyoruz. Medyada bilgiler yerine kendilerinin bilge olduklarını iddia edenleri görünce böyle bir soru sorma cüretini gösterdim. Bu benim kişisel görüşüm. Deneyimli ve donanımlı insanların medyada daha çok görünür olmasını talep ediyorum. Akademi terfi sistemlerine getirdiğiniz eleştirinize istinaden sormak isterim. Bir söyleşinizde "akademiye rağmen akademide yenilik yapılmalı" diyorsunuz. Sizce akademi yeniliğe engel mi? Bu konuda verebileceğiniz örnekleri duyurmak isteriz?*

TEKELİ: Türkiye’de üniversitelerin ilericiliğin yuvası olduğu konusunda bir algı bulunuyor. Bu algı 27 Mayıs 1960 müdahalesinden sonra toplumda yerleşti. Demokrat Parti iktidarının özellikle son yıllarında üniversitenin kaynakları çok kısılmıştı. Üniversite öğretim üyelerinin maaşları enflasyon karşısında hızla erimişti. Üniversite DP iktidarına etkili bir muhalefet yapıyordu. Askerler DP iktidarını sonlandırırken meşruiyetini sağlamakta üniversitenin ve gençliğin desteğinden yararlanmıştı. 1963 yılında yürürlüğe giren Birinci Beş Yıllık Devlet Planının hazırlanmasında üniversite kadrolarından yararlanılmıştı ve Planda üniversiteye kalkınmaya öncülük yapacak bir kurum olarak bakılıyordu. Bu bakış açısı yerleşti. 1970’li ve 1980’li yıllarda üniversitelerde yaşanan bu bunalımlar sırasında ilericilik kanısı sürekli yeniden üretilebildi.

Oysa üniversite tarihi üniversitelerin çoğunlukla muhafazakar kurumlar olduğunu gösteriyor. Bu kurumların muhafazakarlığının gerisinde kilisenin denetiminde ve lonca formunda kurulması yatıyor. Nitekim dünyanın yaşadığı büyük bilimsel devrim üniversitelerde gelişmemiştir. İster İtalya’da, ister İngiltere’de, ister Fransa da olsun bilimsel devrimler üniversite dışında gelişen bilim akademilerinde gerçekleşti. Kendisini önce liman kentlerindeki üniversitelere, daha sonra da gecikerek kilise üniversitelerine taşıdı. Unutulmamalı ki Türkiye’de 1933 yılında Üniversite Reformunu gerçekleştiren Reşit Galip’in gerekçesi Darülfünun’un Cumhuriyetin İnkılapçılığına yeterince uyum yapamaması olmuştu.

Günümüzün dünyası tabii ki daha farklıdır. Büyük ekonomilerin üniversiteleri yenilikçiliğe önem vermekte üniversiteler yenilik üretecek şekilde yeniden örgütlenmektedir. Üniversitelerin rektörü olabilmesi için iyi bilim adamları olmaktan çok üniversiteyi geliştirecek projelere sahip olması ve bu dönüşümü gerçekleştirecek bir kapasiteye sahip olması gerekmeğe başlamıştır. Birçok üniversite kendilerini girişimci üniversite diye adlandırmaktadırlar. Üniversitelerin iş dünyasının yenilikçilik taleplerini karşılayacak biçimde yeniden örgütlenmesi onları muhafazakar olmaktan kurtarmıyor. Günümüz dünyasında BM ve ulus devletlerden oluşan yönetim sistemi artık dünyayı yönetemiyor. İçinde bazı üyeler bunu dile getirirse hatta çözümler üretmiş olsa da, üniversiteler bunun dünyayı dönüştürecek bir siyasal hareket haline gelmesini sağlamaya yönelik kurumsal pozisyonlar alamıyor. İster gelişmiş, ister gelişmekte olan ülkelerinin iktidarları bu kurumları denetim altına almakta evcilleştirmekte çok sayıda araçla donatılmış bulunuyor.

YALI: *Yine bir söyleşinizde "her tarihsel etkinlik anlamını topluma ilişkisinden alır" önermesinde bulunuyorsunuz. Bu bağlamda akademik tarihçiliği eleştirerek popüler tarihçiliğin neden rağbet gördüğüne referans veriyorsunuz. Sizce akademik tarihçiliğimizde nasıl bir problem var?*

TEKELİ: Eğer bir ülkede yaşayan insanlar yaşamlarını anlamlı kılmak için tarihleriyle ilişki kurmak durumundaysalar o ülkede hem akademik tarihçilik, hem de popüler tarihçilik yapılacaktır. Bu tarihlerin her biri farklı bir muhatap grubu için, farklı nitelikte bir tarih olarak üretilecektir/yazılacaktır. Bu tarihlerin herbiri farklı ürünlerdir. Bu ürünlerin göreceği işlevler farklıdır. Bir ulusun tarih bilinci elde etmesi için birlikte kullanılacaktır. Her iki tarih türü arasında bir tamamlayıcılık vardır. Bir ülkede akademik tarihçilik alanı geliştikçe popüler tarihçiliğin konuları çeşitlenecek, kullanılabilir malzemelerin konuları çeşitlenecek, kullanılabilir malzeme zenginleşecektir. Popüler tarihçiliğe halkın ilgisi artıkça, akademik tarihçilik de bu ilgiden pay alacaktır. Bu iki tarihçilik arasında bir karşıtlık yaratılmasını, bir yandan Türkiye'nin ötekileştirici siyasal kültürünün bu alan sızması olarak yorumlarken, öte yandan bu iki alanın konulardan kaynaklanan bir gerilim nedeni olmamasına rağmen yaşanan bir gerilim bulunuyorsa, bunu Türkiye'de tarihçilik alanında değişik siyasal partilerin ötekileştirmeye dönük "tacit" amaçlarının bir sonucu olarak görmek doğru olur.

YALI: Bu bağlamda akademik tarihçiliği yaşamdan kopuk ve sıkıcı bir alan olarak gördüğünüzü söyleyebilir miyiz? Genç kuşak için bu konudaki tavsiyelerinizi öğrenebilir miyim?

TEKELİ: Akademik ve popüler tarihçiliğin iki ayrı tür ürün olduğunu kabul ettiğimizde akademik tarihçiliğin kaçınılmaz olarak sıkıcı olacağını iddia etmek yanlış olur. Ürünün niteliğine göre bir akademik tarih iyi ya da kötü yazılmış olabilir. İyi yazılmış bir akademik tarih sıkıcı olmaz. Ama popüler tarih geniş okuyucu kitlelerine ulaşmayı amaçladığı için sıkıcı olmamak durumundadır. Sıkıcı olarak yazıldıysa onu daha başlangıçtan popülist bir tarih olarak ele alamayız.

Sıkıcı olarak yazılıp yazılmamak akademik bir tarih için ayırıcı bir özellik değildir. Akademik tarihçilik tarihçiliğin ayırıcı özelliği yazıldığı dönemdeki tarih yazıcılığına ilişkin olarak tarihçiler komünitesinde kabul edilmiş yöntemlere ve verilere uygun olarak hazırlanmış/yazılmış olmasıdır.

Tabii ki, unutmamalıyız ki sıkıcılık subjektif bir değerlendirmedir. Kimin okuduğuna göre değişecektir. Bir akademisyenin çok merak uyandırıcı bulduğu bir metni, akademik yaşamın uzağındaki, iyi yazılmış entelektüel yükü fazla metinleri okuma alışkanlığı olmayan bir kişi sıkıcı bulacaktır. Unutulmamalı ki iyi akademik metinleri okuma alışkanlığı olan bir kişi de popüler tarih metinlerinden kısa sürede sıkılacak, elindeki kitabı bir tarafa bırakacaktır.

Galiba, iki ayrı tarih ürününü “sıkıcı olup, olmama” üzerinden tanımlamaya çalışmak çok yanıltıcı olabilecektir.

YALI: Tarih metodolojisi ve yazımı alanında kaleme aldığınız kitaplarınıza referansla bir soru yöneltmek istiyorum. Bu çalışmalardan biri de üç cilt halinde yayınlanan "II. Dünya Savaşı Türkiyesi". Bir konuşmanızda bu eseri çok uzun bir sürede hazırlayabildiğinizi ve eserin nihayet içinize sindiğini vurguluyorsunuz. Bu çerçeveden baktığımızda ülkemizde akademik tarihçilik alanında ortaya konulan eserlerin ya da doktora tezlerinin disiplin açısından yeterince tatmin edici olduğunu söyleyebilir miyiz?

TEKELİ: Tatmin edici ya da tatmin edici değil diye Türkiye tarihçiliğinin tümünü kapsayan genel geçer bir yargıyı ifade etmek doğru olmaz. Günümüzde Türkiye'deki akademik tarih araştırmaları ve verilen tezler arasında büyük bir kalite farklılaşması bulunmaktadır. Yapılan çok iyi çalışmalar olduğu gibi, çok yetersiz tezler de bulunmaktadır. Ama Türkiye'nin tarih araştırmaları konusunda geldiği noktayı, örneğin 20 yıl öncesine göre daha olumlu olarak değerlendiriyorum. Türkiye'deki tarih yazıcılığının gelişmesi konusuna daha iyimserim.

Bu iyimserliğimin iki nedeni var, bunlardan birincisi Türkiye'de yedi yıldır, tarih yazıcılığı konusunda tarih yazıcılığı konularının tartışıldığı, üniversiteler arası bir çalıştay düzenlenmesi ve nihayet Tarihyazımı Dergisinin yayınlanmaya başlamış olmasıdır. Bu toplantıların bir kısmına katıldım. Türkiye'deki tarihyazıcılarının tarih yazıcılığı sorgulamaya başlamasının önemli sonuçlar doğurduğunu ve gelecekte bu olumlu etkinin daha da artacağını düşünüyorum.

İkinci önemli etki Türkiye'de üniversite sayısının artması ve ülkenin hemen hemen tüm illerine yayılmış olması tarihçi akademisyen sayısını, dolayısıyla verilen tarih ürünlerinin miktarını artırması dolayısıyla ortaya çıktı. Bu gelişmenin beraberinde siyasal tarih alanı dışında sosyal tarih çalışmalarının çeşitlenmesini artırdı. Yerel tarih çalışmaları da çeşitlenerek gelişti.

Bu tür olumlu gelişmeler olurken, bir de olumsuz gelişme yaşanmaya başladı. Tarih siyasal partiler tarafından araçsal olarak kullanılmaya başlandı. Tarihin anlatı formu çok ikna ediciydi. Siyasi pratik içinde tarih kullanılmaya başladı. Ama günümüzde siyasi pratik içinde hakikat ötesinin kullanılmasının adeta kalıcılaştırmış hale gelmesiyle, tarihin araçsal kullanımı bir araya gelince çok önemli sorunlar doğmaya başladı. Beklenilebileceği gibi siyaset bu amaçla daha çok popüler tarihçiliği kullanıyor. Toplumda her siyasal görüş kendi resmi hakikat ötesi tarihlerini yazmaya başladı. Bu da akademik tarihçilerin sorumluluğunu artırdı. Akademik tarihçilerin namuslu kalması daha da önem kazandı.

YALI: Akademik tarihçilerin namuslu kalması meselesi önemli dediniz. Bu durumda akademik tarihçilik alanında üretim ve kariyer yapmayı düşünen genç arkadaşlarımıza tavsiyelerinizi öğrenebilir miyiz?

TEKELİ: Bir genç içten bir merakı ve ilgisi varsa tarihçi olmalıdır. Bir tarihçi kendisini alana ömür boyu adanmalıdır. Birikimi arttıkça, yaşam deneyimi biriktikçe daha başarılı derinlikli bir tarih yazıcısı haline gelecektir.

- Tarihçi olacak kişi geniş bir dil bilgisi: İngilizce, Fransızca vb. batı dillerini, Arapça ve Farsça vb.- kaynak dillerini bilmedir.
- Epistemolojik bir kavrayış sahip olmalı yani tarih nedir, temelleri neye dayanır gibi sorulara cevap aramalı yaptığı işin felsefesini bilmelidir. Bu konular da kaygıları olmayanlar yazdıkları tarihlerin başarısını değerlendirme olanağına sahip olamayacaklardır. Yazarken kolayca savrulabileceklerdir.
- Ayrıca sosyal bilimler araştırma müktesebatına sahip olmaları gerekir. Yani sosyal bilgilerin araştırma yöntemlerini bilmelidirler. İdiografik bir bilgi olan tarihin, nomotetik sosyal bilimlerden farkını bilmeli, tekili kurmada nomotetik bilginin sınırlarının neler olduğunun farkında olmalıdır.
- Coğrafya bilmelidir. Sadece zaman üzerinde duran, mekanı ihmal eden bir tarihçi birçok ilişkinin nedenlerini kavrayamayacaktır. Tarihe yakın bilimlerin hepsini bilemese de kendi konusu ile ilgili bir kısmını bilmelidir.
- Tarihyazıcısı araştırmalarından elde ettiği kanıtlardan bir anlatı oluşturma kapasitesini oluşturmalıdır. Unutulmamalı ki tarih yazılırken geçmişten günümüze uzanan bir anlatı gerçekleştirilir. Ama bu anlatı kurgulanırken günümüzden geçmişe uzanan bir ilişkilendirmeden yola çıkılır.

Genç kardeşlerim bilmeli ki, bir tarihçinin bu dillere ve sosyal bilim muktesabatına sahip olması, kurduğu tarih anlatısını etkilemesi halinde önemlidir. Ama bu bilgilerin izleri yazdığı tarihte sürüleliyorsa önemini yitirmekte adeta bir süs halinde kalmaktadır.

YALI: Yukarıdaki soru ile bağlantılı olarak sormak istediğim bir soru Türkiye'deki akademik tarihçiliği, konu tercihleri, üretim yaklaşımları, bilgi üretim mekanizmaları ve diğer akademik kriterler açısından nasıl buluyorsunuz? Bu konudaki düşüncelerinizi bizimle paylaşabilir misiniz?

TEKELİ: Dünya'da olduğu gibi Türkiye'de de tarih yazıcılığının sürekli olarak konularını çeşitlendirdikleri, yaşamın gün geçtikçe daha geniş bir alanını içermeye başladığı söylenebilir. 1960'lı yıllara kadar Türkiye'de tarih bir ulus devlet inşasının

sorunlarına yönelmişti. Bu bakımdan siyasal/askeri tarih ağırlıklı bir çizgide faaliyet gösteriyordu. Bu çizgiye Atatürk'ün yine ulus devlet inşası sürecinin bir parçası olarak geliştirdiği Türk Tarih Tezi, Tarih Kurumunun çalışmalarını ve Arkeoloji araştırmalarını eklemek gerekir.

1960 sonrasında bir yandan Türkiye'nin sol düşüncenin gelişmesine olanak vermesi, öte yandan Türkiye'de kalkınma planlarının yapılmaya başlaması, siyasette kalkınmacı bir söylemin yer etmeye başlaması, tarihin konularına yenilerini ekledi. Bu bakımdan Doğan Avcıoğlu'nun Türkiye'nin Düzeni kitabı bir dönüm noktası oluşturdu denilebilir. Tarih kalkınmada/gelişmede doğru yolun bulunmasını sağlayacak yeni bir araçsallık kazandı. Tarih siyasal bir pozisyonu savunmanın aracı haline geldi. Tarih alanına bir entellektüel ilgi yoğunlaşması oldu. Sosyal bilim alanından çok sayıdaki araştırmacı tarih alanına girdiler. Geleneksel siyasal tarihin konuları dışında, sosyal konularda tarih yazmaya başladılar. Bunlardan en bilineni Mete Tuncay'ın Türkiye'de Solun Tarihini birkaç kere daha derinleştirerek yazması oldu. Selim İlkin ve Benim tarih alanına girip eser vermemiz bu gelişmenin sonucu olmuştur.

1990'lı yıllardan sonra Türkiye'de tarih yazımı konusunda yeni bir çeşitlenme daha yaşandı. Bunda iki önemli etken bulunuyordu. Biri post- modernitenin gelişmesiydi. İkincisi ise 1991'de Türkiye Ekonomik ve Sosyal Tarih Vakfının kurulması oldu. Post-modernizm mikro tarihçiliğin gelişmesinin yolunu açtı. Kültürel çalışmalar alanının tarih yazıcılığı üzerindeki etkileri ortaya çıkmaya başladı. Tarih Vakfının faaliyetleri tarihçilerin faaliyet alanını, tarih akademisyenliği ve öğretmenliğinin sınırları dışına taşımaya yardımcı oldu. Sergi küratörlüğü, kurum tarihi yazıcılığı, yerel tarih yazıcılığı vb. alanları tarihçilerin gelir getirebilecek bir etkinlik alanı olarak gelişmesinin yolunu açtı. Sözlü tarihin saygın bir tarihçilik alanı olarak ortaya çıkmasını ve yerleşmesini sağladı. Çevre tarihçiliği konularında ilk toplantıları yaptı, tarih eğitimini kritik gözle tartışma konusu haline vb. getirdi. Günümüzde Türkiye'de tarih yazıcılığı yeni alanlara yayılmaya devam ediyor diyebilirim.

YALI: Türkiye'de tarih yazıcılığının yeni alanlara yayılmaya devam ettiğini söylediniz. Bu bağlamda toplumun ve akademinin tarih algılayışına yönelik önceki sorularla bağlantılı bir soru sormak istiyorum. Sizce Türkiye coğrafyasında entelektüel anlamda bir eşitsizlikten bahsedebilir miyiz?

TEKELİ: Bu soruyu yanıtlarken çok dikkatli olmak gerekir. Genel olarak kapitalizmin işleyişinin coğrafi eşitsizlik yarattığı bilinmektedir. Bu eşitsizlik kapital dağılımında da olduğu gibi insan kaynakları dağılımında da kendisinin göstermektedir. Makro düzeyde böyle bir durum saptaması yapılabilir. Ama böyle bir genel özellikten yola çıkarak tek tek entellektüeller, akademisyenler üzerinde konuşmaya başladığında yaşadıkları yerlerin onlar üzerinde bir ön yargı oluşturması tehlikesini taşımaktadır.

Özellikle entellektüeller üzerinde konuşuyorsak, onların entelektüel olma niteliklerini, yalnız yazdıklarını söylediklerini içeriği bakımından değerlendirmek yetersiz kalır, çevrelerini etkileme güçleri de çok önemli hale gelir. Ekonomik olarak gelişmesi çok düşük bir yerden, oranın gerçekliği içinde çok etkili bir entelektüel çıkmış olabilir.

Bu entelektüel kapasitenin mekansal kümelenmesinin bir göstergesi olarak Türkiye'deki kültür endüstrisi odakları ve onların ilişkilerine bakabiliriz. Türkiye'de hakim olan kültür endüstrisi odağı İstanbul'dur. Ankara ve İzmir kültür endüstrileri İstanbul'dan bağımsız bir varlık oluşturmakta zorlanmaktadır. Ama çok büyük olmasa da Diyarbakır'da İstanbul'dan bağımsız bir kültür endüstrisi odağı oluşmuş bulunmaktadır. Bu da, bu konuda yargılar geliştirmekten kaçınmanın gerekliliğini ortaya koyan bir fenomen olarak ortaya çıkmaktadır.

YALI: *Konuyu Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasının ardında köktenci değişimlerin yaşandığı radikal modernite dönemi bağlamında ele alacak olursak zengin kültürel bir birikimin üzerine inşa edilen Türkiye Cumhuriyeti'nde entelektüel bir süreklilik yaşanmamasının nedenleri neler olabilir? Akademinin bunda bir payı olduğunu söyleyebilir miyiz?*

TEKELİ: Türkiye'de Cumhuriyetle birlikte, Türkiye'de entelektüel, daha geniş olarak formüle edersek, kültürel bir kesiklilik yaratılmıştır, saptaması yapılmakta, tarihçilerin bir kısmı bunu normal görmekte, bir kısmı da Cumhuriyet'i eleştirmek için kullanmaktadırlar. Benim kanım yaşam kültüründe çok büyük bir kesiklilik olmadığını, kesiklik yargısının daha çok siyasal yaşam için kullanılabileceğini, bunun da normal/beklenen bir şey olduğunu düşünüyorum. Bu konuda akademiyanın toplumun diğer üyelerinden ayrı özel bir etkisi olduğunu düşünmüyorum.

Cumhuriyetin erken dönemini eleştirmek isteyenler bu kesiklilik argümanı kullanırken, unuttukları şey Osmanlı toplumunun 19.yüzyılın ikinci yarısında modernleşme konusunda önemli bir yol aldığıdır. Radikal modernite projesini bir kesiklik olarak görmek yerine varolan bir sürecin hızlanması diye görmek belki daha doğru olacaktır. Bu entelektüel kesiklik yargısını bir eleştiri yargısı olarak kullananlar, bu kesikliğin eski entelektüel geleneğin kendisini yeniden üretemeyişinin, onun zafiyeti anlamına ya da yenildiği anlamına gelebileceğini de unutuyorlar. Nitekim Osmanlı döneminde modernleşme projelerini uygulayanlar, geleneksel kurumları kaldırma yoluna gitmemiş kendi kendine sönmümlenmesine bırakmışlardır.

Kesiklilik argümanın gerisinde sürekli homojen olarak akıp giden bir zaman kabulü bulunmaktadır. Tarih bu mutlak zaman içinde gerçekleşmektedir. Ama Deleuze gibi zaman göreliliği olarak kabul edilirse ve zamanın farkına varmamızı değişimin sağlayacağı kabul edilirse, yaşanan değişiklikliğin oluşturduğu bir zaman olacaktır. Buna dayanarak bir kesiklilik yargısı üretilemeyecektir.

YALI: *Dikkat çektiğiniz olumsuz tablo dışına çıkararak Türkiye'deki tarih alanında iyi yapılan işlere yönelirsek, bu kapsamda aklınızda yer eden isimleri ve eserleri bizimle paylaşabilir misiniz?*

TEKELİ: Bu çok kapsamlı bir soru, bir mülakatın sınırları içinde, kimseye haksızlık yapmadan yanıtlamak olanaksız. Ama yine de sorunuzu yanıtlamaya çalışacağım. Türkiye'de tarih yazıcılığı üzerinde son yıllarda yayınlar başlamıştır. Zaman içinde gelişecektir. Onun için Türkiye'de isimleri verirken, tarih yazıcılığı kuramına katkılarından çok tarihe katkılarını ön plana alacağım Osmanlı ve Türkiye tarihçiliği açısından; Halil İncelik, Cemal Kafadar, Şevket Pamuk, Ömer Lütfi Barkan, Tarık Zafer Tunaya, Salih Özbaran, Taner Timur, Zafer Toprak, Şerafettin Turan'ın adları sayılabilir. Türkiye tarihi üzerinde çalışan yabancı tarihçiler olarak; Bernard Lewis, Suraiya Faroughi, Andrew Mango üzerinde durabiliriz. Sanat tarihçileri olarak Doğan Kuban, Metin And, Gülru Necipoğlu'nu ön plana alabiliriz. Aydın Sayılı bilim tarihçisi, Doğan Özlem felsefe tarih felsefecisi olarak öne çıkar. Arkeolog tarihçiler içinde ise Halet Çambel, Tahsin Özgüç, Sedat Alp, Ekrem Akurgal sayılabilir. Böyle bir konuşma içinde adlar sıralanırken kaçınılmaz olarak önemli haksızlıklar yapılacaktır. Benim listem de bundan muaf değildir.

YALI: *Malumunuz gelişmiş ülkelerde lisans eğitimleri STEM'e doğru kayıyor ve tarih disiplini dahil sosyal bilimler alanında major tercihlerde bir düşüş yaşanıyor. Bu durumun lise öğrencisinin tercihlerini de etkileyebilecek olmasından hareketle birçok tarih öğretmeniz ve akademisyen tarihçimiz sosyal medyada 'tarih dersleri lisede zorunlu olmalı' şeklinde fikir beyan etti. "Tarih Bilinci ve Gençlik" projesini yönetmiş bir akademisyen gözüyle bu konudaki değerlendirmenizi öğrenebilir miyiz?*

TEKELİ: Yapılanmacı olarak öğretilen tarihin matematik gibi temel formasyon derslerinden biri olması gerektiğini düşünüyorum. Bu durumda zorunlu mu seçmeli mi tartışması önemini yitirmektedir. Kanımca sorun tarih öğretilsin mi öğretilmesin mi değil, nasıl öğretilsin sorusudur. Tarih bir ideolojik şekillendirme aracı olarak görülüyorsa zorunlumu yoksa seçmelimi öğretilsin tartışması yapılabilir. Eğer insanların özgür ve demokratik yaşamasından yanaysanız, zorunlu öğretime karşı çıkmamız bir tutarlılık sorunu haline gelir. Eğer tarih öğretimi yapılanmacı bir anlayışla öğretiliyorsa, tarih dersi programlarda temel formasyon dersi olarak görülmeye başlarsa zorunlu olması kaçınılmaz olacaktır.

YALI: *Aslında size sormak istediğim çok fazla soru var ancak zamanın sınırlı olması açısından ve konuyu toparlayabilmek adına yöneltmek istediğim son soru 'tarih eğitimi'ne ilişkin olacak. Sizce, tarih eğitiminin iddiası ne olmalı? Bu konudaki düşüncelerinizi öğrenebilir miyiz?*

TEKELİ: Bence tarih eğitimine öğrencilerin ideolojik olarak biçimlendirilmesinde bir araç olarak kullanılıyorsa, tarih eğitiminin öğrencinin generik kapasitelerini geliştirme bakımından önemini fark edilmesini engelliyor. Dünya'da tarih derslerinin ilk ve orta öğretiminde zorunlu ders olarak yer almasının ulus devlet oluşumuyla ilişkili olduğu bilinmektedir. Yurttaş yaratmakta araçsal olarak kullanılmaktadır. Bu öğretmen merkezli, sınıfa hapis, ezberci bir eğitim döneminde durum buydu. Ama 1970'li yıllardan sonra tarih eğitimi yapılanmacı bir eğitim haline gelince durum tamamen değişti. Öğrencinin arkadaşlarıyla birlikte ele aldığı tarih konusunu işler ve eldeki kanıtları, verileri kullanarak bir anlatı kurgulayarak, kendi yargısını geliştireceği kabul edilince ulaşılmak istenen öğrenci ideolojik olarak biçimlendirilmiş bir öğrenci olmaktan çıkmıştır. Ulaşılmak istenilen, kendi yargılarını geliştirebilme kapasitesine sahip

demokratik/aktif bir yurttaştır. Ona kazandırılan çok önemli, yaratıcılığın önünü açan bir generik hünerdir. Böyle baktığınız zaman tarih eğitimin temel ve merkezi öneme sahip dersi haline gelir.

Böyle öğretilmiş bir tarihin öğrenciye kazandıracığı diğer önemli nitelik, nomotetik sosyal bilimlerin, öğrenciyi deterministik bir nedensellikte koşullanmasından kurtulma ve olumsal (contingent) olanın potansiyelini fark etme yolunu açacaktır. Eğer Bourdieu'nun sosyal bilimlerin hepsinin evrensellik iddiasından vazgeçerek tarihsel olarak kurulması konusunda yaptığı öneri hatırlanırsa, olumsal olanın potansiyelinin fark edilmesinin önemi daha iyi anlaşılacaktır.

YALI: Sevgili hocam, zaman ayırdığınız için çok teşekkür ederiz.